

مجله دانش حسابداری / سال ششم / ش ۲۳ / زمستان ۱۳۹۴ / ص ۹۹ تا ۱۲۴

سوءرفتار پژوهشی و عوامل مرتبط با آن در محیط پژوهشی حسابداری

دکتر محمدحسین صفرزاده*

بهزاد بیگ پناه**

چکیده

سوءرفتار پژوهشی سبب لکه‌دار شدن شهرت و اعتبار مؤسسات پژوهشی می‌شود. این مطالعه به بررسی دیدگاه‌ها و نظرات پژوهشگران حسابداری در خصوص سوءرفتار پژوهشی و عوامل مرتبط با آن در محیط پژوهشی حسابداری ایران می‌پردازد. به منظور جمع‌آوری داده‌های موردنیاز برای انجام تحقیق، پرسشنامه‌ای طراحی شد و در اختیار پژوهشگران حسابداری قرار گرفت. در ابتدا تحلیل توصیفی سؤالات با استفاده از فراوانی داده‌ها انجام شد. پس از آن، پاسخ‌های طیف لیکرت به پاسخ‌های دو مقوله‌ای تبدیل گردید. در پایان نیز از آزمون علامت تک‌نمونه‌ای برای بررسی سؤالات تحقیق استفاده شد. نتایج نشان داد که از نظر پژوهشگران حسابداری ایران، سوءرفتار پژوهشی در محیط پژوهشی حسابداری رایج است و آنها نگران آثار منفی سوءرفتار پژوهشی بر اعتبار تحقیقات علمی هستند. بر این اساس پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران، رعایت اخلاق در پژوهش را از خود آغاز کنند. مؤسسات پژوهشی

* استادیار حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

** کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

نویسنده مسئول مقاله: محمدحسین صفرزاده (Email: m_safarzadeh@sbu.ac.ir)

تاریخ دریافت: ۹۴/۳/۱۹ تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۰/۱۶

(دانشگاهها) نیز باید اقدامات لازم در خصوص تدوین مقررات برای بهبود شرایط فعلی و

رعایت استانداردهای اخلاق پژوهشی را انجام دهند.

واژه‌های کلیدی: سوءرفتار پژوهشی، اخلاق، دیدگاه‌ها و نظرات، پژوهشگران حسابداری.

مقدمه

گسترش بداخلاقی علمی و پژوهشی و استفاده ابزاری از علوم و نوآوری‌های علمی، جامعه علمی و دانشگاهی را به چالش کشیده است. تا زمانی که جهت و اصل موضوع علم اصلاح نشود و اخلاق و معنویت جزء اصول قرار نگیرد، این مشکل لاینحل باقی خواهد ماند (محمودی، ۲۰۰۷). بحث «اخلاق‌مداری در پژوهش» از موضوعات مهمی است که در سال‌های اخیر مدنظر پژوهشگران بسیاری قرار گرفته است. شرع مقدس و فرهنگ جامعه اسلامی ما بر رعایت موازین اخلاقی از جمله احترام به استقلال و اختیار انسان، حفظ کرامت، حقوق و رفاه وی، احتراز از تحمیل زیان‌های احتمالی بر افراد مورد تحقیق، برخورد صادقانه با آزمودنی، تعهد پژوهشگران نسبت به رازداری در قبال اطلاعاتی که در بدو و یا در حین تحقیق در مورد آزمودنی کسب می‌نمایند، صحه می‌گذارد و بزرگان دینی در روایات خود بر رعایت آن تأکید کرده‌اند. امام علی (علیه السلام) از کارگزاران و کارکنان نظام اداری خود می‌خواست که کار و مسئولیت را امانت بدانند و در مناسبات و روابط خود امانتداری کنند. استاد مطهری بیان می‌کند کارهای اخلاقی، افعالی هستند که فراتر از نفع طلبی شخصی و من حیوانی (غریزی) است. وی همچنین بیان می‌کند پژوهش، تحقیق و توسعه علمی نیز عاملی برای بهبود بخشیدن به کیفیت زندگی انسان، محصولات، منافع، و عوامل توحید است (مطهری، ۲۰۱۰).

وجود سوءرفتار پژوهشی در پژوهش‌ها موجب گردیده است که آموزش رعایت اخلاق در پژوهش در مؤسسات تحقیقاتی اجباری گردد. گرچه آموزش به تنهایی از سوءرفتار پژوهشی جلوگیری نمی‌کند ولی دانشگاه‌ها باید به ترویج صداقت، مسئولیت‌پذیری و

پاسخگویی در پژوهش اقدام نمایند و سیاست‌ها و رویکردهای دانشگاه‌ها باید به گونه‌ای باشد که پژوهشگران را به بالاترین سطح از اخلاق پژوهشی پایبند کند (استانکویچ و استانکویچ^۱، ۲۰۱۳).

در سال‌های اخیر فشار رقابتی مستمر بر پژوهشگران برای چاپ مقالات بیشتر، علی‌رغم میل باطنی آنها برای کشف درست و دقیق حقایق علمی، در نهایت موجب بروز سوءرفتار در پژوهش‌های صورت گرفته داخلی شده است (مقتدری و دهمرده، ۲۰۱۲). در ادبیات موضوعی اخلاق پژوهشی، سوءرفتار پژوهشی شامل اقتباس از آثار ادبی بدون ارجاع‌دهی مناسب (سرقت ادبی)، جعل نمودن داده‌های مورد استفاده در پژوهش، عدم اجرای کامل موضوع تحقیق، عدم اجرای روش تحقیق، حذف قسمتی از داده‌ها جهت دستیابی به نتایج مورد انتظار، تحریف در منابع مورد استفاده تحقیق و عدم اجرای کلیه منابع مورد استفاده، اختلاف نظر در تألیفی یا تصنیفی بودن متن پژوهش و فشار از سوی حامی مالی پژوهش به انجام شیوه‌های غیراخلاقی در پژوهش در نظر گرفته شده است (اکونتا و روسو^۲، ۲۰۱۴). این مطالعه به بررسی سوءرفتار در پژوهش‌های انجام شده در رشته حسابداری می‌پردازد. لازم به ذکر است که در رشته حسابداری تاکنون چنین تحقیقی در ایران انجام نشده است. در همین راستا جهت بررسی سوءرفتار پژوهشی در پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه حسابداری و عوامل مرتبط با آن سؤالاتی به شرح زیر تدوین گردیده است:

۱. آیا قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های تدوین شده‌ای در محیط پژوهشی حسابداری وجود دارد؟
۲. آیا در محیط پژوهشی حسابداری، سوءرفتار پژوهشی وجود دارد؟
۳. نگرش و اعتقادات پژوهشگران حسابداری در مورد سوءرفتار پژوهشی چگونه است؟
۴. عوامل مؤثر بر سوءرفتار پژوهشی در پژوهش‌های حسابداری کدام هستند؟

۵. آیا پژوهشگران حسابداری در رابطه با سوء رفتار پژوهشی تجربه شخصی داشته‌اند؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

نتایج تحقیق محققان در سال‌های اخیر بیانگر وجود سوء رفتار پژوهشی در تحقیقات صورت گرفته در برخی از کشورهای در حال توسعه است (اکونتا و روسو، ۲۰۱۴). از دیدگاه مؤسسه سلامتی آمریکا سوء رفتار پژوهشی شامل جعل، تحریف، استفاده از تألیفات یا اختراعات دیگران بدون ذکر منبع، گزارش نادرست آزمایش، تأثیر دادن پیش فرض‌های ذهنی خود در هنگام عمل و نتیجه‌گیری، گزارش نادرست نتایج و نمودارها و برجسته نشان دادن بعضی موارد خاص و به‌طور کلی عدم امانتداری، اعمال نفوذ غیرمنطقی در ترتیب نویسندگان و... است (اسپون‌هولز^۳، ۲۰۰۰).

زمانی و همکاران (۲۰۱۳) بیان می‌کنند سوء رفتار پژوهشی به صورت کپی‌برداری و سرقت علمی، عدم رعایت امانت، دستکاری داده‌ها، تعارض منافع، غفلت از موضوعات مهم، عدم رعایت توازن برای گروه‌ها، و ناهماهنگی در زمان انجام آزمایش می‌باشد. دستکاری عمدی داده‌ها معمولاً در قالب داده‌سازی یا تغییر در داده‌ها انجام می‌شود و بخش غیر عمدی آن نتیجه خطاهای ناشی از عدم دقت پژوهشگر است. گاه این دستکاری تا آن حد پیش می‌رود که عملاً نتایج پژوهش ناکارآمد می‌گردد. سازمان خدمات عمومی بهداشت آمریکا سوء رفتار پژوهشی را به شرح زیر تعریف می‌کند: «سوء رفتار پژوهشی به معنای داده‌سازی^۴، تحریف^۵ و سرقت ادبی^۶ یا دیگر عملکردهایی است که موجب انحراف رویکرد پژوهش از حالت استاندارد می‌شود» (فانلی^۷، ۲۰۰۹).

در ایران پس از گسترش مباحث مربوط به اخلاق پزشکی در دهه ۱۳۷۰، اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی مورد توجه قرار گرفت. در سال ۱۳۷۷، نخستین کمیته ملی اخلاق در تحقیقات پزشکی تشکیل شد و پس از آن، به تدریج کمیته‌های منطقه‌ای اخلاق در

تحقیقات پزشکی، فعالیت خود را در دانشگاه‌های علوم پزشکی و مراکز تحقیقاتی آغاز کردند (خداپرست، ۲۰۰۷). تحقیقات متعددی در زمینه اخلاق در پژوهش (در محیط پژوهشی به غیر از حسابداری) در ایران صورت گرفته است؛ برای نمونه، محمدنژاد (۲۰۰۷) به بررسی اخلاق در پژوهش در شاخه پزشکی پرداخت. نتایج وی حاکی از انحراف پژوهش‌های داخلی از شاخص‌های تعریف شده جهانی بوده است. وی علل عدم توجه کافی به اخلاق در پژوهش را عدم برخورداری محققان از آموزش مناسب، فقدان کارشناسان و مدرسان اخلاق پزشکی، فقدان منابع علمی و نبود مراجع نظارتی بر امور پژوهشی دانسته است.

مقتدری و دهمرده (۲۰۱۲) به بررسی تقلب و سوءرفتار در پژوهش‌های صورت گرفته در شاخه پزشکی پرداختند. نتایج نشان داد که فشار رقابتی مستمر به پژوهشگران برای چاپ مقالات بیشتر، باعث بروز تعارض بین اهداف شخصی آنان و پیشرفت علمی جامعه می‌گردد و در نهایت سبب بروز سوءرفتار پژوهشی می‌شود. **شریفی‌راد و همکاران (۲۰۱۲)** به بررسی سوءرفتار علمی پرداختند. آنان بیان کردند که استفاده از آثار قبلی خویش، بدون رعایت ضوابط لازم و ارجاع درست، از مصادیق سرقت علمی می‌باشد و از این رو لازم است که محققان این مفهوم را تنها در استفاده نادرست از کلمات و جملات خلاصه نکرده بلکه علاوه بر ارجاع دهی مناسب در استفاده از آثار خود، از ارائه ایده‌های قبلی در مقالات جدید و تقسیم داده‌ها برای انتشار در چند مقاله خودداری کنند.

همچنین تحقیقات متعددی در زمینه اخلاق در پژوهش در خارج از کشور صورت گرفته است. **فانلی (۲۰۰۹)** به بررسی سوءرفتار اخلاقی در پژوهش پرداخت. وی با جمع‌آوری داده از ۲۱ پژوهشگر (۱۵ مشاهده از ایالات متحده، ۳ مشاهده از انگلستان، ۲ مشاهده از کشورهای چندملیتی و ۱ مشاهده از استرالیا) نشان داد که سوءرفتار اخلاقی در پژوهش‌های صورت گرفته توسط پژوهشگران مورد بررسی، وجود نداشته است. **پریور و همکاران^۱ (۲۰۰۷)** به بررسی

سوء رفتار اخلاقی در پژوهش‌های صورت گرفته در ایالات متحده پرداختند. نتایج حاصل از داده‌های مورد بررسی نشان داد که ۱۸٪ از پژوهشگران مرتکب سوء رفتار اخلاقی در پژوهش شده‌اند. همچنین نتایج آنان حاکی از تأثیر معنادار محیط نظارتی در کاهش سوء رفتار پژوهشی بوده است.

لاکترا و زیرولیا^۹ (۲۰۰۸) به بررسی وجود سوء رفتار پژوهشی پرداختند. نتایج آنان نشان داد که محققان با رده علمی بالاتر بیشتر اقدام به سوء رفتار پژوهشی می‌نمایند؛ افزایش هزینه بررسی صحت پژوهش موجب کاهش سوء رفتار پژوهشی می‌گردد و افزایش رقابت پژوهشی میان پژوهشگران موجب کاهش سوء رفتار پژوهشی می‌شود. **آوری^{۱۰} (۲۰۱۰)** به بررسی سوء رفتار پژوهشی در تحقیقات انجام شده توسط سازمان‌های دولتی و خصوصی پرداخت. نتایج نشان داد که تحقیقات صورت گرفته توسط سازمان‌های دولتی در جهت پشتیبانی از علایق سیاسی و اقتصادی دولت به طرز قابل توجهی دستکاری شده‌اند. همچنین نتایج نشان داد که سطح دستکاری نتایج در تحقیقات صورت گرفته توسط سازمان‌های خصوصی نسبت به سازمان‌های دولتی پایین‌تر است.

آدلیه و آدامو^{۱۱} (۲۰۱۲) نشان دادند که ۲۲ درصد از محققان حداقل یکی از موارد داده‌سازی، جعل و اقتباس مطالب دیگران بدون ذکر منبع را مرتکب شده‌اند که این سوء رفتار اخلاقی به منظور هماهنگ‌سازی نتایج تحقیق در راستای ذهن محقق صورت گرفته است. **استانکوویچ و استانکوویچ (۲۰۱۳)** به بررسی اهمیت رعایت اخلاق در پژوهش پرداختند. آنان بیان کردند که کنترل‌های داخلی درون سازمانی مؤسسات تحقیقاتی عملکرد ضعیفی در نظارت بر عملکرد پژوهشگران داشته است؛ آموزش رعایت اخلاق در مؤسسات تحقیقاتی باید اجباری گردد و اگرچه آموزش به تنهایی از سوء رفتار پژوهشی جلوگیری نمی‌کند ولی دانشگاه‌ها باید به ترویج صداقت، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی در پژوهش اقدام نمایند.

بایلی^{۱۲} (۲۰۱۳) به بررسی نگرش غیراخلاقی اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها در پژوهش‌های صورت گرفته در رشته حسابداری پرداخت. وی به این نتیجه رسید که دیدگاه شخصی افراد، اثر معناداری بر سوءرفتار پژوهشی دارد. نتایج وی همچنین نشان داد که اکثر محققان بر پایه صداقت و درستکاری اقدام به انجام پژوهش نموده‌اند. آنا و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۳) به بررسی وجود سوءرفتار اخلاقی در پژوهش‌های صورت گرفته در کشورهای با درآمد متوسط و درآمد کم آفریقایی پرداختند. نتایج نشان داد که هیچ‌گونه سوءرفتار اخلاقی معناداری در پژوهش‌های صورت گرفته وجود ندارد.

هوفمان و همکاران^{۱۴} (۲۰۱۳) به بررسی وضعیت اخلاق در پژوهش‌های صورت گرفته توسط دانشجویان مقطع دکتری در کشور نروژ پرداختند. نتایج نشان داد که ۶۵٪ از پژوهشگران در یک سال اخیر مرتکب سوءرفتار پژوهشی شده‌اند. نتایج تحقیق حاکی از این بود که ۱۰٪ پژوهشگران بدون تحلیل داده اقدام به نتیجه‌گیری نموده‌اند و ۳۸٪ از محققان قبل از بررسی موضوع به دنبال دستیابی به نتیجه مدنظر خود بوده‌اند. همچنین نتایج تحقیق نشان داد که ۷۹٪ پژوهشگران با توجه به فشار مقامی بالاتر اقدام به سوءرفتار پژوهشی نموده‌اند. اکونتا و روسو (۲۰۱۴) به بررسی سوءرفتار اخلاقی در پژوهش‌های صورت گرفته در کشور نیجریه پرداختند. آنان به این نتیجه رسیدند که سوءرفتار اخلاقی در پژوهش‌های صورت گرفته در این کشور عادی است. نتایج پژوهش آنان همچنین نشان داد که پژوهشگران اگرچه درباره اعتبار تحقیقات خود نگران هستند، با این حال اقدامی در جهت کاهش سوءرفتار پژوهشی انجام نمی‌دهند.

روش‌شناسی پژوهش

نمونه آماری و ابزار جمع‌آوری داده

داده‌های موردنیاز این تحقیق از طریق پرسشنامه (در سال ۲۰۱۴) جمع‌آوری شد. پرسشنامه‌ها بین اعضای هیئت‌علمی حسابداری دانشگاه‌های دولتی کشور و دانشجویان مقطع دکتری حسابداری آن دانشگاه‌ها توزیع گردید. تعداد اعضای جامعه آماری حدود ۳۷۰ نفر (حدود ۱۴۰ عضو هیئت‌علمی و ۲۳۰ دانشجوی دکتری حسابداری) بود. پس از تعیین تعداد نمونه آماری با استفاده از فرمول تعیین نمونه، پرسشنامه تحقیق برای ۱۰۰ نفر، که به روش تصادفی ساده انتخاب شده بودند، ارسال گردید. ۷۰٪ پرسشنامه‌ها برای اعضای هیئت‌علمی و مابقی برای دانشجویان دکتری ارسال شد. در نهایت ۷۵ پرسشنامه قابل استفاده جمع‌آوری گردید.

قابلیت اعتماد و اعتبار ابزار

قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری با این امر سر و کار دارد که ابزار اندازه‌گیری تا چه اندازه در شرایط یکسان، نتایج یکسانی به دست می‌دهد (سرمد و همکاران، ۲۰۰۶). برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. مقدار آلفا برابر با ۷۸ درصد محاسبه شد.

مفهوم اعتبار به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه موردنظر را می‌سنجد (سرمد و همکاران، ۲۰۰۶). پرسشنامه این تحقیق ابتدا بر اساس رهنمودها و شاخص‌های موجود پیرامون مؤلفه‌های اخلاق در پژوهش طراحی شد و سپس بر اساس نظر خبرگان، اصلاحات لازم برای دستیابی به اعتبار موردنظر اعمال گردید.

در نهایت یک پرسشنامه بسته پاسخ با ۳۷ گویه و بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت تنظیم شد. توزیع سؤالات پرسشنامه و مشخصات پرسش‌شوندگان در جدول‌های شماره ۱ و ۲ آورده شده است.

طبق جدول شماره ۲، توزیع فراوانی مقطع تحصیلی نشان می‌دهد که ۷۷٪ افراد نمونه دارای سمت دانشگاهی و ۲۳٪ افراد نمونه فاقد سمت دانشگاهی می‌باشند. همچنین بررسی سوابق پژوهشی اعضای نمونه نشان می‌دهد که ۳۴٪ دارای کمتر از ۵ مورد کار پژوهشی، ۵۶٪ بین ۶ تا ۱۵ مورد، ۷٪ دارای ۱۶ تا ۴۰ مورد و ۳٪ بیشتر از ۴۰ مورد کار پژوهشی بوده‌اند. ضمناً ۲۴٪ پرسش‌شوندگان، مؤنث و مابقی مذکر بوده‌اند.

جدول شماره ۱. توزیع سؤالات پرسشنامه

| ردیف | ابعاد | تعداد گویه | شماره گویه |
|------|-------------------------------------|------------|------------|
| ۱ | اطلاعات شخصی | ۴ | ۱ تا ۴ |
| ۲ | بررسی وجود قوانین و مقررات پژوهشی | ۵ | ۵ تا ۹ |
| ۳ | بررسی وجود سوءرفتار در محیط پژوهشی | ۸ | ۱۰ تا ۱۷ |
| ۴ | بررسی نگرش و اعتقادات پژوهشگران | ۵ | ۱۸ تا ۲۲ |
| ۵ | بررسی عوامل مؤثر بر سوءرفتار پژوهشی | ۸ | ۲۳ تا ۳۰ |
| ۶ | بررسی تجربه شخصی پژوهشگران | ۷ | ۳۱ تا ۳۷ |

جدول شماره ۲. مشخصات پرسش‌شوندگان

| ویژگی افراد | زیرگروه‌ها | فراوانی | درصد فراوانی |
|----------------------|-----------------|---------|--------------|
| جنسیت | مؤنث | ۱۸ | ۲۴ |
| | مذکر | ۵۷ | ۷۶ |
| میزان تحقیقات پژوهشی | کمتر از ۵ مورد | ۲۶ | ۳۴ |
| | ۶ تا ۱۵ مورد | ۴۲ | ۵۶ |
| | ۱۶ تا ۴۰ مورد | ۵ | ۷ |
| سمت دانشگاهی | بیش از ۴۰ مورد | ۲ | ۳ |
| | دانشجویان دکتری | ۱۷ | ۲۳ |
| | مربی | ۱۵ | ۲۰ |
| سمت دانشگاهی | استادیار | ۳۲ | ۴۳ |
| | دانشیار | ۸ | ۱۰ |
| | استاد | ۳ | ۴ |

آزمون نرمال بودن

بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف صورت گرفته است. نتایج این آزمون به شرح جدول شماره ۳ می باشد. همان گونه که مشاهده می شود سطح معناداری تمام متغیرها کمتر از ۵ درصد است. بنابراین توزیع غیر نرمال است، لذا برای بررسی آزمون سؤالات از آزمون های ناپارامتری استفاده می شود.

جدول شماره ۳. نتایج آزمون نرمالیتی

| سطح معناداری | آماره آزمون | انحراف معیار | میانگین | سؤال های پژوهش |
|--------------|-------------|--------------|---------|---|
| ۰/۰۰۰ | ۲/۲۳۲ | ۱/۰۲۶ | ۱/۸۸۰ | X۱: در نظر گرفتن تنبیه برای سوء رفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۳ | ۱/۸۲۲ | ۰/۹۰۶ | ۲/۵۲۰ | X۲: درک قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی توسط پژوهشگران |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۱۵۶ | ۰/۸۶۷ | ۳/۲۴۰ | X۳: درک خود پژوهشگر از قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۲۷۴ | ۰/۹۰۵ | ۲/۶۶۷ | X۴: پشتیبانی محققان از قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۸ | ۱/۶۵۶ | ۱/۲۹۰ | ۲/۸۹۳ | X۵: اثر قوانین و مقررات در جهت کاهش سوء رفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۷۹۲ | ۱/۳۱۴ | ۳/۶۱۳ | X۶: اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۳۰۶ | ۱/۲۲۳ | ۳/۷۳۳ | X۷: دستکاری داده های مورد استفاده |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۳۵۰ | ۱/۰۸۱ | ۳/۵۶۰ | X۸: عدم اجرای کامل موضوع تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۶۹۵ | ۱/۱۴۳ | ۳/۴۹۳ | X۹: عدم اجرای کامل روش تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۸۶۲ | ۱/۱۸۳ | ۳/۶۲۷ | X۱۰: حذف انتخابی قسمتی از داده ها |
| ۰/۰۰۸ | ۱/۶۶۴ | ۱/۲۷۱ | ۳/۰۸۰ | X۱۱: تحریف در منابع مورد استفاده تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۶۱۰ | ۱/۲۹۸ | ۳/۵۰۷ | X۱۲: دستکاری نتایج آزمون های آماری |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۳۲۰ | ۱/۳۵۷ | ۲/۹۰۷ | X۱۳: مشاهده سوء رفتار در محیط پژوهشی |
| ۰/۰۰۰ | ۴/۲۴۶ | ۰/۸۰۵ | ۱/۴۰۰ | X۱۴: نگرانی در مورد وجود سوء رفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۰ | ۴/۲۹۸ | ۰/۸۵۱ | ۱/۳۷۳ | X۱۵: دیدگاه در مورد مسئولیت محقق در یکپارچگی علمی تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۴/۵۴۰ | ۰/۸۰۳ | ۱/۲۴۰ | X۱۶: دیدگاه در مورد وجود استانداردهای اخلاقی در پژوهش |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۶۶۹ | ۱/۲۴۵ | ۲/۴۶۷ | X۱۷: دیدگاه در مورد رعایت رفتار اخلاقی توسط پژوهشگران |
| ۰/۰۰۰ | ۳/۴۹۴ | ۱/۱۸۵ | ۱/۸۰۰ | X۱۸: دیدگاه در مورد ارائه اطلاعات نادرست به پژوهشگران |
| ۰/۰۰۲ | ۱/۸۵۹ | ۱/۰۱۸ | ۳/۵۲۰ | X۱۹: فشار در جهت ارتقای سازمانی |

مجله دانش حسابداری / سال ششم / ش ۲۳ / زمستان ۱۳۹۴ / ۱۰۹

| | | | | |
|-------|-------|-------|-------|--|
| ۰/۰۰۲ | ۱/۸۶۷ | ۱/۰۲۱ | ۳/۲۲۷ | X۲۰: فشار در جهت پشتیبانی مالی پژوهش |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۴۶۱ | ۰/۹۰۸ | ۳/۳۴۷ | X۲۱: نیاز محقق در جهت شناخته شدن |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۳۸۰ | ۰/۹۰۰ | ۴/۰۲۷ | X۲۲: نیاز محقق به منظور چاپ موضوع |
| ۰/۰۰۳ | ۱/۸۲۴ | ۰/۹۳۲ | ۳/۴۲۷ | X۲۳: عدم وجود تعریفی واضح از سوءرفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۲۲۱ | ۰/۹۵۸ | ۳/۸۸۰ | X۲۴: عدم انتقاد از سوءرفتار پژوهشی |
| ۰/۰۰۲ | ۱/۸۶۷ | ۰/۸۸۹ | ۳/۴۴۰ | X۲۵: تضاد منافع در نتایج تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۱۳۹ | ۰/۸۷۵ | ۳/۲۶۷ | X۲۶: ناکافی بودن مشارکت محقق در انجام تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۵۵۵ | ۰/۸۷۹ | ۱/۷۲۰ | X۲۷: تجربه شخصی در اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع |
| ۰/۰۰۰ | ۳/۴۵۲ | ۰/۹۶۴ | ۱/۵۲۰ | X۲۸: تجربه شخصی در جعل داده‌های مورد استفاده |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۲۱۳ | ۱/۰۲۴ | ۱/۹۲۰ | X۲۹: تجربه شخصی در عدم اجرای کامل موضوع تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۴۱۷ | ۱/۰۹۵ | ۱/۸۶۷ | X۳۰: تجربه شخصی در عدم اجرای کامل روش تحقیق |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۲۵۲ | ۱/۱۳۹ | ۲/۰۰۰ | X۳۱: تجربه شخصی در حذف انتخابی قسمتی از داده‌ها |
| ۰/۰۰۰ | ۳/۶۱۷ | ۰/۶۴۴ | ۱/۳۳۳ | X۳۲: تجربه شخصی در تحریف منابع مورد استفاده |
| ۰/۰۰۰ | ۲/۸۳۶ | ۱/۰۴۷ | ۱/۷۲۰ | X۳۳: تجربه شخصی در دستکاری نتایج آزمون‌های آماری |

آزمون‌های ناپارامتری

آزمون‌های ناپارامتری برخلاف آزمون‌های پارامتری مستلزم فرض خاصی درباره شکل توزیع جامعه (مانند نرمال بودن) نیستند. همچنین برای آزمون فرضیه‌های مطرح شده در ارتباط با نمونه‌های کوچک بسیار مفید می‌باشند (مؤمنی و فعال قیومی، ۲۰۱۲). در این تحقیق، با توجه به نوع سؤالات، از آزمون علامت تک نمونه‌ای استفاده شده است. برای بررسی سؤالات پژوهش، نمونه به دو گروه کمتر یا مساوی ۳ و بزرگتر از ۳ (با توجه به اینکه مقیاس سنجش طیف لیکرت بود، میانگین عدد ۳ است) تقسیم می‌شود؛ به عبارت دیگر افرادی که میانگین امتیازات آنها کمتر و یا مساوی ۳ است در گروه اول و افرادی که میانگین امتیازات آنها بیشتر از ۳ است در گروه دوم قرار می‌گیرند و سپس معناداری اختلاف نظرات از میانگین با استفاده از آزمون علامت تک نمونه‌ای بررسی می‌شود.

بررسی سؤال‌های پژوهش و بیان یافته‌ها

وجود قوانین، مقررات و دستورالعمل‌های تدوین شده در محیط پژوهشی حسابداری

برای بررسی مؤلفه‌های مرتبط با دسته اول سؤالات پژوهش از پرسش‌های با گزینه‌های «خیلی کم»، «ضعیف»، «متوسط»، «زیاد» و «خیلی زیاد» در طیف لیکرت استفاده شده است که نتایج آن به شرح جدول شماره ۴ می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که:

الف. در محیط پژوهشی حسابداری، تنبیهی برای عدم رعایت اخلاق پژوهشی، در نظر گرفته نمی‌شود. گرچه قوانینی کلی در زمینه رعایت اخلاق در پژوهش تدوین شده است، اما این قوانین به علت عدم اجرا نتوانسته سطح اخلاق پژوهشی را ارتقا دهد.

ب. حدود ۸۵٪ از پاسخ‌دهندگان معتقد به عدم درک قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی توسط پژوهشگران هستند. همچنین حدود ۶۴٪ پژوهشگران این رشته درک پایینی از قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی دارند که این اختلاف‌ها از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار است. به نظر نگارندگان نبود آموزش در زمینه سوء رفتار پژوهشی موجب سطح پایین درک قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی شده است. در راستای درک قوانین، بسیاری از پژوهشگران بر آموزش مستمر قوانین مربوط به رعایت اخلاق در پژوهش تأکید می‌کنند.

پ. حدود ۸۱٪ پاسخ‌دهندگان بر این باورند که محققان از قوانین مربوط به سوء رفتار پژوهشی پشتیبانی نمی‌کنند. لذا، به نظر می‌رسد که اقدام در جهت تأسیس سازمانی در راستای تدوین قوانین مربوط به اخلاق در پژوهش در رشته حسابداری ضروری باشد.

ت. قوانین و مقرراتی در زمینه رعایت اخلاق پژوهشی از دیدگاه پژوهشگران حسابداری وجود ندارد و یا در صورت وجود، پژوهشگران حسابداری آگاهی چندانی از آن ندارند. با وجود این، پاسخ‌دهندگان بر این باورند که قوانین و مقررات می‌تواند نقش مؤثری در

کاهش سوءرفتار پژوهشی داشته باشد. البته اختلاف بین دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان معنادار نیست.

جدول شماره ۴. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته اول سؤالات پژوهش

| سؤال مورد بررسی | دو گروه | ویژگی گروه | فراوانی مطلق | فراوانی نسبی | سطح معناداری |
|-----------------|----------|------------|--------------|--------------|--------------|
| X _۱ | گروه اول | ≤ ۳ | ۶۹ | ۰/۹۲ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > ۳ | ۶ | ۰/۰۸ | |
| X _۲ | گروه اول | ≤ ۳ | ۶۴ | ۰/۸۵ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > ۳ | ۱۱ | ۰/۱۵ | |
| X _۳ | گروه اول | ≤ ۳ | ۴۸ | ۰/۶۴ | ۰/۰۲۰ |
| | گروه دوم | > ۳ | ۲۷ | ۰/۳۶ | |
| X _۴ | گروه اول | ≤ ۳ | ۶۱ | ۰/۸۱ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > ۳ | ۱۴ | ۰/۱۹ | |
| X _۵ | گروه اول | ≤ ۳ | ۴۶ | ۰/۶۱ | ۰/۰۶۴ |
| | گروه دوم | > ۳ | ۲۹ | ۰/۳۹ | |

وجود سوءرفتار پژوهشی در محیط حسابداری

برای بررسی مؤلفه‌های مرتبط با دسته دوم سؤالات از پرسش‌های با گزینه‌های «هرگز»، «به ندرت»، «نظری ندارم»، «بعضی اوقات» و «خیلی زیاد» در طیف لیکرت استفاده شده است که نتایج آن به شرح جدول شماره ۵ می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که:

الف. حدود ۷۱٪ پژوهشگران حسابداری عقیده دارند که اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع

در محیط پژوهشی رخ می‌دهد که این اختلاف در سطح خطای ۵٪ معنادار است.

ب. حدود ۶۸٪ پژوهشگران بر این باورند در پژوهش‌های صورت گرفته در حسابداری،

دستکاری داده انجام می‌شود که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار است.

در همین راستا **زمانی و همکاران (۲۰۱۳)** بیان می‌کنند که دستکاری عمدی داده‌ها معمولاً در قالب داده‌سازی یا تغییر در داده‌ها انجام می‌شود و بخش غیر عمدی آن نتیجه خطاهای ناشی از عدم دقت پژوهشگر است.

پ. حدود ۶۱٪ پژوهشگران معتقدند که موضوع تحقیق به‌طور کامل اجرا نمی‌شود که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست. لذا، عدم اجرای کامل موضوع تحقیق در محیط پژوهشی حسابداری نمی‌تواند به عنوان عامل سوء رفتار پژوهشی تلقی گردد. عدم اجرای کامل موضوع تحقیق ناشی از عواملی از جمله عدم دسترسی محقق به کلیه داده‌های مورد نیاز پژوهش، عدم همکاری سازمان‌ها با محقق و ضعف علمی محقق باشد.

ت. حدود ۶۴٪ از پژوهشگران حسابداری بر این باورند که در محیط پژوهشی آنان روش تحقیق به صورت کامل انجام نمی‌شود که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار است. نگارندگان بر این باورند که این موضوع می‌تواند ناشی از عدم تسلط کامل محققان رشته حسابداری به روش تحقیق و عدم آگاهی کامل پژوهشگران از نحوه استفاده از نرم‌افزارهای آماری باشد.

ث. حدود ۷۱٪ از پاسخ‌دهندگان بر این باورند که در محیط پژوهشی، محققان اقدام به حذف انتخابی قسمتی از داده‌ها می‌نمایند. با حذف انتخابی قسمتی از داده‌ها قابلیت تعمیم نتایج با ابهام مواجه می‌شود. **باتلر^{۱۵} (۲۰۰۸)** در گزارش نشریه نیچر بیان می‌کند که برخی از استادان با همکاری دانشجویان فعالیت پژوهشی انجام می‌دهند که در چاپ نهایی اسمی از دانشجو برده نمی‌شود، لذا دانشجویی که قرار نیست اسم او به عنوان نویسنده مطرح گردد احتمالاً به صورت عمد اقدام به داده‌سازی می‌نماید. **انجو (۲۰۱۱)** بیان می‌کند که تصریحی در قوانین وجود ندارد که در صورت احراز تخلف آشکار درباره تقلب یا فریبکاری یا

ساختن داده‌های دروغین، مجازاتی همچون اخراج دائمی از کلیه فعالیت‌های علمی کشور برای متخلف در نظر گرفته شود، در حالی که در سایر کشورها مجازات‌ها از این نوع هستند. ج. حدود ۴۳٪ از پژوهشگران بر این باورند که در تحقیقات صورت گرفته در حوزه حسابداری تحریف در منابع مورد استفاده انجام می‌شود که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست. **حسرتی (۲۰۰۵)** بیان می‌کند سرقت ادبی گاهی ممکن است از روی ناآگاهی به قوانین و مقررات مربوط به ذکر منبع انجام شود که حتی در این صورت نیز سرقت ادبی همچنان کاری غیراخلاقی است.

چ. حدود ۶۵٪ پاسخ‌دهندگان معتقدند که در محیط پژوهشی حسابداری، دستکاری نتایج آزمون‌های آماری انجام می‌پذیرد. به نظر نگارندگان دستکاری نتایج آماری در راستای تطبیق نتایج پژوهش با دیدگاه محقق صورت می‌گیرد که دلیل اصلی این موضوع عدم توانایی محقق در تجزیه و تحلیل نتایج آزمون‌های آماری مغایر با انتظارات وی است. ج. حدود ۶۱٪ از پژوهشگران معتقدند که سطح کلی مشاهده سوءرفتار پژوهشی کمتر از حد متوسط بوده است که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست.

نگرش پژوهشگران حسابداری در مورد سوءرفتار پژوهشی

برای بررسی مؤلفه‌های مرتبط با دسته سوم سؤالات پژوهش از پرسش‌های با گزینه‌های «کاملاً موافق»، «موافق»، «نظری ندارم»، «مخالف» و «کاملاً مخالف» در طیف لیکرت استفاده شده است که نتایج آن به شرح جدول شماره ۶ می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد:

الف. تقریباً تمام پاسخ‌دهندگان در مورد سوءرفتار پژوهشی نگران هستند. به نظر نگارندگان دانشگاه‌ها باید اقدام به آموزش رعایت اخلاق پژوهشی، در راستای کاهش سوءرفتار پژوهشی نمایند. آموزش سوءرفتار پژوهشی در رشته حسابداری در شرایط فعلی می‌تواند موجب سوق دادن محققان به سمت رعایت اخلاق پژوهشی گردد.

ب. حدود ۹۹٪ پژوهشگران بر این باورند که مسئولیت یکپارچگی علمی تحقیق به عهده محقق است، لذا مسئولیت محتوای فعالیت‌های پژوهشی تنها بر عهده محقق و نه مرکز نشر موضوع است. همچنین حدود ۹۷٪ پژوهشگران موافق با تدوین استانداردهایی در راستای افزایش سطح اخلاق پژوهشی می‌باشند، لذا نگارندگان بر این باورند که وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باید به عنوان مجری تدوین استانداردهای رعایت اخلاق در پژوهش در راستای کاهش سوء رفتار پژوهشی، اقدام به تدوین استانداردهایی به عنوان راهنمای پژوهشگران رشته حسابداری نماید.

پ. حدود ۹۱٪ پاسخ‌دهندگان بر این باورند که پژوهشگران حسابداری رفتار اخلاقی را رعایت نمی‌کنند. همچنین از دیدگاه ۹۵٪ پژوهشگران، اطلاعات مبنای کار پژوهش محققان، اطلاعاتی نادرست است. نگارندگان بر این باورند که با توجه به عدم وجود پایگاه داده جامع، پژوهشگران در اکثر موارد اقدام به استفاده از پایگاه داده ثانویه می‌کنند که این موضوع ممکن است موجب دسترسی به اطلاعاتی نادرست گردد.

عوامل مؤثر بر سوء رفتار پژوهشی در تحقیقات حسابداری

برای بررسی مؤلفه‌های مرتبط با دسته چهارم سؤالات پژوهش، از پرسش‌های با گزینه‌های «بی تأثیر»، «کم تأثیر»، «متوسط»، «تأثیر قوی» و «تأثیر بسیار قوی» در طیف لیکرت استفاده شده که نتایج آن به شرح جدول شماره ۷ می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که:

الف. حدود ۵۳٪ پاسخ‌دهندگان، تأثیر فشار سازمانی در جهت ارتقای سمت سازمانی در سوء رفتار پژوهشی را مؤثر می‌دانند که به لحاظ آماری در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست. ماده ۲ آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی بیان می‌کند که فعالیت پژوهشی یکی از عوامل ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها است.

مجله دانش حسابداری / سال ششم / ش ۲۳ / زمستان ۱۳۹۴ / ۱۱۵

جدول شماره ۵. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته دوم سؤالات پژوهش

| سؤال مورد بررسی | دو گروه | ویژگی گروه | فراوانی مطلق | فراوانی نسبی | سطح معناداری |
|-----------------|----------|------------|--------------|--------------|--------------|
| X _۶ | گروه اول | ≤ 3 | ۲۲ | ۰/۲۹ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۵۳ | ۰/۷۱ | |
| X _۷ | گروه اول | ≤ 3 | ۲۴ | ۰/۳۲ | ۰/۰۰۲ |
| | گروه دوم | > 3 | ۵۱ | ۰/۶۸ | |
| X _۸ | گروه اول | ≤ 3 | ۲۹ | ۰/۳۹ | ۰/۰۶۴ |
| | گروه دوم | > 3 | ۴۶ | ۰/۶۱ | |
| X _۹ | گروه اول | ≤ 3 | ۲۷ | ۰/۳۶ | ۰/۰۲۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۴۸ | ۰/۶۴ | |
| X _{۱۰} | گروه اول | ≤ 3 | ۲۲ | ۰/۲۹ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۵۳ | ۰/۷۱ | |
| X _{۱۱} | گروه اول | ≤ 3 | ۴۳ | ۰/۵۷ | ۰/۲۴۸ |
| | گروه دوم | > 3 | ۳۲ | ۰/۴۳ | |
| X _{۱۲} | گروه اول | ≤ 3 | ۲۶ | ۰/۳۵ | ۰/۰۱۱ |
| | گروه دوم | > 3 | ۴۹ | ۰/۶۵ | |
| X _{۱۳} | گروه اول | ≤ 3 | ۴۶ | ۰/۶۱ | ۰/۰۶۴ |
| | گروه دوم | > 3 | ۲۹ | ۰/۳۹ | |

جدول شماره ۶. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته سوم سؤالات پژوهش

| سؤال مورد بررسی | دو گروه | ویژگی گروه | فراوانی مطلق | فراوانی نسبی | سطح معناداری |
|-----------------|----------|------------|--------------|--------------|--------------|
| X _{۱۴} | گروه اول | ≤ 3 | ۷۵ | ۱/۰۰ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۰ | ۰/۰۰ | |
| X _{۱۵} | گروه اول | ≤ 3 | ۷۴ | ۰/۹۹ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۱ | ۰/۰۱ | |
| X _{۱۶} | گروه اول | ≤ 3 | ۷۳ | ۰/۹۷ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۲ | ۰/۰۳ | |
| X _{۱۷} | گروه اول | ≤ 3 | ۶۸ | ۰/۹۱ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۷ | ۰/۰۹ | |
| X _{۱۸} | گروه اول | ≤ 3 | ۷۱ | ۰/۹۵ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | > 3 | ۴ | ۰/۰۵ | |

جدول شماره ۷. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته چهارم سؤالات پژوهش

| سؤال مورد بررسی | دو گروه | ویژگی گروه | فراوانی مطلق | فراوانی نسبی | سطح معناداری |
|-----------------|----------|------------|--------------|--------------|--------------|
| X _{۱۹} | گروه اول | ≤۳ | ۳۵ | ۰/۴۷ | ۰/۶۴۴ |
| | گروه دوم | >۳ | ۴۰ | ۰/۵۳ | |
| X _{۲۰} | گروه اول | ≤۳ | ۴۲ | ۰/۵۶ | ۰/۳۵۶ |
| | گروه دوم | >۳ | ۳۳ | ۰/۴۴ | |
| X _{۲۱} | گروه اول | ≤۳ | ۳۶ | ۰/۴۸ | ۰/۸۱۸ |
| | گروه دوم | >۳ | ۳۹ | ۰/۵۲ | |
| X _{۲۲} | گروه اول | ≤۳ | ۱۶ | ۰/۲۱ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۵۹ | ۰/۷۹ | |
| X _{۲۳} | گروه اول | ≤۳ | ۳۹ | ۰/۵۲ | ۰/۸۱۸ |
| | گروه دوم | >۳ | ۳۶ | ۰/۴۸ | |
| X _{۲۴} | گروه اول | ≤۳ | ۲۲ | ۰/۲۹ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۵۳ | ۰/۷۱ | |
| X _{۲۵} | گروه اول | ≤۳ | ۳۸ | ۰/۵۱ | ۰/۸۴۶ |
| | گروه دوم | >۳ | ۳۷ | ۰/۴۹ | |
| X _{۲۶} | گروه اول | ≤۳ | ۴۷ | ۰/۶۳ | ۰/۰۳۷ |
| | گروه دوم | >۳ | ۲۸ | ۰/۳۷ | |

ب. حدود ۵۶٪ پژوهشگران بر این باورند که فشار در جهت پشتیبانی مالی پژوهش نمی‌تواند عاملی در راستای انجام سوء رفتار پژوهشی باشد. همچنین حدود ۵۲٪ محققان عدم وجود تعریفی واضح از سوء رفتار پژوهشی را به عنوان عاملی اثرگذار بر سوء رفتار پژوهشی تلقی نمی‌کنند.

پ. حدود ۵۲٪ پاسخ دهندگان معتقدند که تأثیر نیاز محقق در جهت شناخته شدن از جمله عوامل مؤثر بر سوءرفتار پژوهشی است که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست.

ت. حدود ۷۹٪ پژوهشگران بر این باورند که نیاز محقق به منظور چاپ موضوع موجب سوءرفتار پژوهشی می‌گردد. نگارندگان بر این باورند چاپ مقالات بدون داوری دقیق موجب می‌گردد که محقق به منظور چاپ موضوع اقدام به سوءرفتار پژوهشی کند. **بهادری و همکاران (۲۰۱۲)** بیان می‌کنند که تعداد مقالات و مجلات در حالت فعلی افزایش یافته است که افزایش مقالات ایرادی ندارد بلکه مشکل اساسی، داوری این مقالات است. کسی که می‌خواهد یک مقاله علمی را داوری کند باید بر موضوع مسلط باشد ولی با توجه به تعداد مقالاتی که پذیرفته و چاپ می‌شود، تعداد کافی افراد واجد شرایط برای داوری وجود ندارد.

ث. حدود ۷۱٪ محققان بر این باورند که عدم انتقاد از سوءرفتار پژوهشی موجب به کارگیری سوءرفتار پژوهشی می‌شود. **رجب‌زاده عصارها و همکاران (۲۰۱۳)** بیان می‌کنند که ناکافی بودن قوانین و مقررات در مورد سوءرفتار پژوهشی شاید بر این موضوع دلالت می‌کند که یکی از دلایل مهم ارتکاب قابل مشاهده سوءرفتارهای پژوهشی، نبود قوانین متناسب در زمینه سوءرفتارهای پژوهشی است.

ج. در برخی از پژوهش‌ها با توجه به پشتیبانی از طرف یک واحد اجرایی، محقق نتایج خود را در راستای دیدگاه واحد اجرایی پشتیبان تعدیل می‌کند که این موضوع می‌تواند به عنوان تأثیر تضاد منافع بر سوءرفتار پژوهشی تلقی گردد. حدود ۴۹٪ پاسخ‌دهندگان بر این باورند که تضاد منافع قابل توجه در نتایج تحقیق تأثیری بیشتر از حد متوسط در سوءرفتار پژوهشی دارد اما این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار نیست.

چ. حدود ۶۳٪ پژوهشگران بر این باورند که ناکافی بودن مشارکت محقق در انجام تحقیق نمی تواند عاملی در انجام سوء رفتار پژوهشی باشد. لذا، می توان بیان کرد که مقالات چاپ شده در حوزه حسابداری با مشارکت کامل نویسندگان و نه مشارکت برخی از نویسندگان انجام شده است. آرامش و همکاران (۲۰۰۹) بیان می کند که امروزه تلاش بر این است که به جای آنکه همه نویسندگان مقاله در یک گروه به عنوان گروه نویسندگان قرار داده شوند، به صراحت مشخص شود که هر یک چه کاری انجام داده اند.

تجربه شخصی محققان در خصوص سوء رفتار پژوهشی

دسته پنجم سؤالات پژوهش، درباره تجربه شخصی محققان در خصوص سوء رفتار پژوهشی است. آماره توصیفی مربوط به این سؤال به شرح جدول شماره ۸ می باشد. همچنین نتایج آماری آن در جدول شماره ۹ آمده است.

جدول شماره ۸. آمار توصیفی مربوط به دسته پنجم سؤالات پژوهش

| شرح سؤال | هرگز | به ندرت | نظری ندارم | بعضی اوقات | خیلی زیاد |
|---|------|---------|------------|------------|-----------|
| تجربه شخصی در اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع | ۳۴ | ۳۵ | ۰ | ۵ | ۱ |
| تجربه شخصی در جعل داده های مورد استفاده | ۵۲ | ۱۵ | ۱ | ۶ | ۱ |
| تجربه شخصی در عدم اجرای کامل موضوع تحقیق | ۳۲ | ۲۷ | ۶ | ۱۰ | ۰ |
| تجربه شخصی در عدم اجرای کامل روش تحقیق | ۳۷ | ۲۳ | ۴ | ۱۰ | ۱ |
| تجربه شخصی در حذف انتخابی قسمتی از داده ها | ۳۳ | ۲۴ | ۳ | ۱۵ | ۰ |
| تجربه شخصی در تحریف منابع مورد استفاده | ۵۴ | ۱۹ | ۱ | ۰ | ۱ |
| تجربه شخصی در دستکاری نتایج آزمون های آماری | ۴۳ | ۲۰ | ۳ | ۸ | ۱ |

همان طور که جدول شماره ۸ نشان می دهد به ترتیب ۵۵، ۳۱، ۵۷، ۵۱، ۵۶، ۲۸ و ۴۳ درصد پاسخ دهندگان طی دوره پژوهشی خود به ترتیب حداقل یکبار مرتکب اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع، جعل داده های مورد استفاده، عدم اجرای کامل موضوع تحقیق، عدم

اجرای کامل روش تحقیق، حذف انتخابی قسمتی از داده‌ها، تحریف در منابع مورد استفاده و دستکاری نتایج آزمون‌های آماری شده‌اند. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته پنجم سؤالات پژوهش نشان می‌دهد که:

الف. حدود ۹۲٪ پاسخ‌دهندگان بر این باورند که طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط مرتکب اقتباس از متون علمی بدون ذکر منبع شده‌اند که این اختلاف از میانگین در سطح خطای ۵٪ معنادار است. **خالقی (۲۰۰۸)** بیان می‌کند که پژوهشگر موظف است منبع هر مطلبی را که از دیگران نقل می‌کند، حتی اگر نقل به معنی باشد، دقیقاً ذکر کند.

ب. حدود ۹۱٪ پژوهشگران معتقدند که طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط مرتکب جعل داده‌های مورد استفاده شده‌اند. از دیدگاه **انجو (۲۰۱۱)** تقلب در مقاله نویسی درجات مختلفی دارد که بدترین درجه آن جعل است به این معنی که پژوهشگر داده‌هایی را بسازد که اصلاً وجود خارجی ندارد.

پ. حدود ۸۷٪ پاسخ‌دهندگان طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط مرتکب عدم اجرای کامل موضوع تحقیق شده‌اند. حدود ۸۵٪ از محققان بر این باورند که طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط مرتکب عدم اجرای کامل روش تحقیق شده‌اند. همچنین حدود ۸۰٪ پژوهشگران طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط اقدام به حذف انتخابی قسمتی از داده‌ها کرده‌اند.

ج. حدود ۹۹٪ پژوهشگران طی دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط اقدام به تحریف منابع مورد استفاده کرده‌اند. همچنین حدود ۸۸٪ پاسخ‌دهندگان در دوره پژوهشی خود کمتر از حد متوسط اقدام به دستکاری نتایج آزمون‌های آماری کرده‌اند. اخلاق پژوهشی بیان می‌کند که محقق باید نتایج حاصل از پژوهش خود

را به دور از پیش داوری افشا نماید به طوری که خالقی (۲۰۰۸) بیان می کند پژوهشگر در مرحله تولید دانش نباید آگاهانه تحت تأثیر پیش داوری ها و اصول غیرمنطقی قرار گیرد و لازم است نتایجی را که واقعاً از کار پژوهشی به دست آورده است، چه فرضیه های اصلی پژوهش را تایید کنند و چه نکنند، صادقانه منعکس کند.

جدول شماره ۹. نتایج آماری حاصل از بررسی دسته پنجم سؤالات پژوهش

| سؤال مورد بررسی | دو گروه | ویژگی گروه | فراوانی مطلق | فراوانی نسبی | سطح معناداری |
|-----------------|----------|------------|--------------|--------------|--------------|
| X _{۲۷} | گروه اول | ≤۳ | ۶۹ | ۰/۹۲ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۶ | ۰/۰۸ | |
| X _{۲۸} | گروه اول | ≤۳ | ۶۸ | ۰/۹۱ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۷ | ۰/۰۹ | |
| X _{۲۹} | گروه اول | ≤۳ | ۶۵ | ۰/۸۷ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۱۰ | ۰/۱۳ | |
| X _{۳۰} | گروه اول | ≤۳ | ۶۴ | ۰/۸۵ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۱۱ | ۰/۱۵ | |
| X _{۳۱} | گروه اول | ≤۳ | ۶۰ | ۰/۸۰ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۱۵ | ۰/۲۰ | |
| X _{۳۲} | گروه اول | ≤۳ | ۷۴ | ۰/۹۹ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۱ | ۰/۰۱ | |
| X _{۳۳} | گروه اول | ≤۳ | ۶۶ | ۰/۸۸ | ۰/۰۰۰ |
| | گروه دوم | >۳ | ۹ | ۰/۱۲ | |

نتیجه گیری و پیشنهادها

نتایج بررسی وضعیت محیط پژوهشی نشان می دهد که پژوهشگران رشته حسابداری در محیط پژوهشی، درک پایینی نسبت به قوانین سوء رفتار پژوهشی دارند و این محیط پژوهشی نتوانسته است مانع سوء رفتار پژوهشی شود. نتایج بررسی

وضعیت سوءرفتار پژوهشی در محیط کاری نشان می‌دهد که اکثر شاخص‌های سنجش سوءرفتار پژوهشی در سطح بالاتری از میانگین قرار دارند و پژوهشگران حسابداری گرچه بر رعایت اخلاق پژوهشی تأکید دارند، ولی این موضوع نتوانسته است موجب گرایش آنها به ارائه مقالاتی با رعایت اخلاق پژوهشی شود. نتایج بررسی نگرش و اعتقادات پژوهشگران درباره سوءرفتار پژوهشی نشان می‌دهد که پژوهشگران در مورد سوءرفتار پژوهشی نگران هستند و بخش قابل توجهی از آنها، موافق تدوین استانداردهایی در راستای افزایش سطح اخلاق پژوهشی هستند. از دیدگاه پژوهشگران حسابداری پارامترهای نیاز محقق به چاپ موضوع و عدم انتقاد از سوءرفتار پژوهشی موجب گسترش سوءرفتار پژوهشی شده است و پارامتر ناکافی بودن مشارکت محقق در انجام پژوهش تأثیر ضعیفی بر سوءرفتار پژوهشی دارد. همچنین نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که کلیه پاسخ‌دهندگان طی دوره پژوهشی خود حداقل یکبار مرتکب یکی از شاخص‌های سنجش سوءرفتار پژوهشی شده‌اند.

در انجام این پژوهش محدودیت‌هایی نیز وجود داشته است. داده‌های پژوهش بر اساس طراحی پرسشنامه و ارسال آن برای پژوهشگران حسابداری جمع‌آوری شده است. علیرغم توجه به روایی و پایایی ابزار جمع‌آوری داده، مشکلاتی درخصوص درستی نمونه انتخاب شده، وجود جو اعتماد در هنگام تکمیل پرسشنامه، عدم وجود انگیزه برای تکمیل پرسشنامه، و ... می‌تواند وجود داشته باشد. لذا، اظهار نظر پیرامون صحت نتایج باید با احتیاط صورت گیرد.

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان پیشنهادهایی را ارائه نمود. با توجه به نتایج به دست آمده به نظر می‌رسد تشکیل کمیته اخلاق پژوهشی در حسابداری در راستای بهبود شرایط فعلی و رعایت استانداردهای اخلاق پژوهشی، فرهنگ‌سازی و ایجاد

بستر مناسب برای انجام پژوهش، برگزاری کلاس‌های آموزشی قوانین و مقررات اخلاقی ضروری باشد. بدون شک انجام این اقدامات و در نظر گرفتن تنبیه برای عدم رعایت اخلاق پژوهشی سبب ارتقای سطح کیفی پژوهش‌های حسابداری خواهد شد.

یادداشت‌ها

- | | |
|------------------------------------|---------------------------------|
| 1. Stankovic and Stankovic | 2. Okonta and Rossouw |
| 3. Sponholz | 4. Fabrication |
| 5. Falsification | 6. Plagiarism |
| 7. Fanelli | 8. Pryor, Habermann, and Broome |
| 9. Lacetera and Zirulia | 10. Avery |
| 11. Adeleye and Adebamowo | 12. Bailey |
| 13. Ana, Koehlmoos, Smith, and Yan | 14. Hofmann, Ingeborg, and Holm |
| 15. Butler | |

References

- Adeleye, O.A., Adebamowo, C.A. (2012). Factors associated with research wrongdoing in Nigeria. *J Empir Res Hum Res Ethics*, 7(5), 15-24.
- Ana, J., Koehlmoos, T., Smith, R., Yan, L. (2013). Research misconduct in low- and middle-income countries. *PLoS Medicine*, 10(3), 130-150.
- Aramesh, K, et al. (2009). The country guideline of ethics in publication of medical's science research. Ministry of health and medical education, Medical ethics and history of medicine research center, *Committee of Ethical Issues in Medical Research* [In Persian].
- Avery, G. (2010). Scientific misconduct: The manipulation of evidence for political advocacy in health care and climate policy. *Briefing Papers*, 117, CATO Institute, Washington, D.C.
- Bahadori, M., Izady, M., Hoseinpoufard, M. (2012). Plagiarism; concepts, causes and strategies. *Iranian Journal of Military Medicine*, 14(3), 168-177 [In Persian].
- Bailey, D. (2013). Psychopathy, academic accountants attitudes towards unethical research practices and publication success. *Working Paper*, University of Memphis.
- Butler, D. (2008). Iranian paper sparks sense of dejavu, nature. www.nature.com/news/2008/081022/full/4551019a.

- Enjoo, A. (2011). Assessing intellectual property, Publication ethics, and related legal provisions in the islamic republic of Iran. *Electronic learning, department of medical ethics and philosophy of health, Shiraz University of medical sciences*, 2(4), 39-52 [In Persian].
- Fanelli, D. (2009). How many scientists fabricate and falsify research? A systematic review and meta-analysis of survey data. *PLoS one*, 4(5), 29-38.
- Hasrati, M. (2005). Academic writing in iranian universities: The lost ring of the chain. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 9(36), 103-138 [In Persian].
- Hofmann, B., Ingeborg, M.A., Holm, S. (2013). Scientific dishonesty- a survey of doctoral students in Norway. *BMC Medical Ethics*, 14(3), 301-318.
- Khaleghi, N. (2008). Research ethics in social sciences. *Ethics in Science & Technology*, 3(1-2), 83-92 [In Persian].
- Khodaparast, A., Abdollahzadeh, A., Rasekh, M. (2007). Critical empressing of sixth dimension guidelines of ethic in Iran's research. *Journal of Reproduction and Infertility*, 12(49), 365-379 [In Persian].
- Lacetera, N., Zirulia, L. (2008). The economics of scientific misconduct. *Working Paper*, School of Economics, Management, and Statistics, University of Bologna.
- Mahmoudi, A. (2007). Philosophical attitudes to ethics in research. *The Knowledge Studies in the Islamic University*. 11(36), 129-150 [In Persian].
- Moghtaderi, A., Dahmardeh, M. (2012). Fraud and misconduct in medical research. *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*, 14(1), 1-24 [In Persian].
- Mohammadnezhad, A. (2007). Ethics in research. *Researches of medical sciences of Tehran University*, 2(3), 71-87 [In Persian].
- Momeni, M., Fa'al Ghayomi, A. (2012). *Statistical Analyzes with SPSS*. 7th Edition, Tehran, Moalef Publication [In Persian].
- Motahari, M. (2010). Nature and destiny, Brief implication of Shahid Morteza Motahari. Tehran, Imam Sadegh University [In Persian].
- Okonta, P., Rossouw, T. (2014). Misconduct in research: A descriptive survey of attitudes, Perceptions and associated factors in a developing country. *BMC medical Ethics*, 15, (25), 341-359.
- Pryor. E.R., Habermann. B., Broome. M.E. (2007). Scientific misconduct from the perspective of research coordinators; A national survey. *Journal of Medical Ethics*, 33(6), 365-369.

- Rajabzade Asarha, A., Naghshine, N., Sabouri, A. (2013). The study of informing researches with research misconduct. *Academic Librarianship and Information Research*, 47(4), 375-396 [In Persian].
- Sarmad, Z., Bazargan, A., Hejazi, E. (2006). *Research methods in behavioral sciences*. Tehran, Agah Publication [In Persian].
- Sharifirad, G., Kamran, A., shahnazi, H., Abbasi, M. (2012). Plagiarism: self-plagiarism. *Journal of Health System Researches*, 47(6), 27-38 [In Persian].
- Sponholz, G. (2000). Teaching scientific integrity and research ethics. *Forensic Science International*, 7(3), 71-93.
- Stankovic, B., Stankovic, M. (2013). The importance of research ethics for medical law. *Working Paper*, Loyola University Chicago; university of information science and technology.
- Zamani, B., Pourjam, M., Masoumifard, M. (2013). Explaining the dimensions of professional ethics in managing human science's researches. Concepts & approaches of organization & paradigms. *Working Paper*. Faculty of psychology & education science, University of Isfahan [In Persian].